Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

БЕЛАРУСКІ ЗВОН

Радыкальная тыднёвая часопісь.

Цана асобнага нумару 20 гр.

Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Ліпоўка 18.

Адрэс для карэспандэнцыі і падпіскі: паштовая скрынка № 19.

ПРЫЙМО ІНТЭРЭСАНТАЎ ад 10 да 2 гадз. што-дня, апрача сьвятаў і нядзель.

Падпіска з дастаўкай да хаты: на 1 год – 6 зл., за паўгоду – 3 зл., за 3 мес. – 2 зл., за 1 мес. – 50 гр.

Год I. Вільня 15 Ліпня 1931 г. № 16

Сталін — аб... краху камунізму, ці — пралетарская дзяржава — без пралетарыяту...

(Паварот да „капіталізму“ — па ўсей лініі радавай гаспадаркі).

5 ліпня — на канфэрэнцыі гаспадарчых арганізацыяў СССР — радавы дыктатар Сталін сказаў прамову, якая выклікала вялізарную сэнсацыю — ня толькі ў СССР, але і ў ваўсім сьвеце. Мова, гэтая — у поўным сэньсе слова — зьяўляецца *хаўтурнай для камунізму,* дый ня толькі ў галіне гаспадарчай.

Сталін заявіў, што „трэба спаліць шмат з таго, што лічыцца «сьвятым» у камунізьме, дый наадварот — вярнуць назад, даўшы пачэснае месца ў жыцьці, тое, што дагэтуль адкідалася, як непатрэбнае, (дурным) камунізмам“!..

З запраўды ж задзіўляючай шчырасьцяй, за якую яшчэ нядаўна выкідаў з пасадаў дый высылаў у ссылку сваіх праціўнікаў — правых апазыцыянераў — за «адхіл» ад «сталінскага курсу», Сталін — з нячуванай у СССР яшчэ рэзкасьцяй і рашучасьцяй — сам выступіў, дый ня толькі проці «сталінскага курсу», але, як бачым, — і проці самых падставаў камунізму... Пры гэтым трэба зразумець, што гэтая перамена «курсу» не зьяўляецца, як калісьці ленінаўскі «Нэп» («новая эканамічная палітыка»), толькі «перадышкай», каб пасьля ўзноў вярнуцца да недарэчных камуністычных спосабаў ды «спробаў» у гаспадарцы, руйнуючых няўхільна край. Не, — на гэты раз, відаць, гаспадарчае рэальнае жыцьцё *ўладна ўжо змусіла* павадыроў «камуністычнай дзяржавы» прызнаць цалком банкруцтва гэтых «спробаў» дый вярнуцца ізноў да спосабаў старых, пэўных, выпрабаваных усім шмат-тысячалетнім разьвіцьцём чалавецтва.

Што мы маем справу тутака не з якімсь прыпадковым «зыгзагам», ці зваротам, ані з нейкай «унутранай эвалюцыяй камунізму, але яўна і выразна — з яго бясспрэчным, сцьверджаным афіцыяльна чаловым яго правадыром — дыктатарам, крахам, — аб гэтым зусім ясна кажа прамова Сталіна.

Сталін ясна заявіў, што — у выніку тых «глупстваў, якіх нарабіла радавая ўлада ды ў якіх цяпер трэба шчыра прызнацца», — *работніцка-сялянскае гаспадарства апынулася ў такім палажэньні, што — ані з сялянскай гаспадаркі („калгасаў“) ані з работніцкай працы на фабрыках (дзе ногі і рукі работнікаў пануюць над галовамі інжынераў) — ня можа ўжо проста здабыць сродкаў для свайго ўтрыманьня...*

«Калектывізаваныя» ужо больш як напалову сялянскія гаспадаркі ня толькі не даюць нічога гаспадарству, але наадварот усьцяж патрабуюць самі бясспыннай дапамогі з дзяржаўнага скарбу. Таксама і тая работніцкая кляса, якая, здавалася-б, «здабыла ў свае рукі ўсю ўладу», дзелючыся ей з такім-жа, як яна сама, «вольным сялянствам», дый поруч з ім — «вольна і незалежна будуе сваю ўласную пралетарскую дзяржаву» — на зьдзіўленьне ды навуку ўсім іншым народам, — сам пралетарыят кідае патрэбныя для краю, неабходныя для дзяржавы фабрыкі і заводы, кідае месты, дзе займае «камандуючыя ўзвышшы», дзе карыстаецца ўсімі (якія толькі магчымы — у голым і галодным камуністычным раі) выгадамі ды прывілеямі, *і — бяжыць на вёску!..* Бяжыць на вёску, але-ж — ведама — не на «вёску» «скалгасаваную», бо тамака вёскі ўжо няма, бо-ж там — такі-ж голад, холад, такая-ж голая бяда, як і ў местах. *Бяжыць — на вёску старую, не „скалектывізаваную“*, якая, *праўда, ня мае ніякіх найнавейшых машынаў ды прыладаў, але корміць ды поіць яшчэ ня толькі сябе, але і сьмяротна варожую да сябе дый таксама сьмяротна зьненавіджаную ей самой „камуністычную дзяржаву“...* Вось гэты факт, сцьверджаны самім Сталінам, і ёсьць асноўны ў сучасным гаспадарчым стане СССР. Ён і вырашыў гэты рашучы паварот радавай улады ад камунізму да — старога, як Бог і сьвет розуму.

—

Каб папярэдзіць канчальную катастрофу, каб ратаваць тое, што яшчэ асталося, павадыры камунізму і змушаны былі парваць з усей сваей «праграмай». Запраўды — што было-б з «пралетарскай дзяржавай», калі-б разьбегся на ўсе бакі — дый яшчэ ў «кулацкую», проці-калгасную вёску ўвесь «сьведамы, пануючы пралетарыят» з местаў?

Як-жа ўтрымаць на фабрыках работнікаў, якія сьпярша ўсьцяж перебягаюць з аднэй фабрыкі на другую, пакуль не пераканаюцца, што — «няведама дзе горш», а пасьля, як сказана, уцякаюць на вёску, кідаючы фабрыку, пагражаючы поўным развалам прамысловай прадукцыі ў краі, а тым самым і поўным правалам знамянітай «пяцілеткі». Дзеля гэтага, як сцьвердзіў сам Сталін, мала яшчэ «аддаць ім на ўласнасьць» гэтую фабрыку — дый яшчэ з «уласнай дзяржавай» у дадатак: трэба зрабіць, можа, к ыху менш, але за тое — лепш, мацней і трывалей — трэба першым чынам зрабіць самую фабрыку здаровай — арганізацыйна, тэхнічна і гаспадарча — пляцоўкай працы і прадукцыі.

І вось сам Сталін заяўляе, што трэба вярнуцца да тых спрабаваных спосабаў, якімі можна — «прывязаць» — ня прымусам, але карысьцямі — работнікаў да фабрыкаў. Трэба рабіць з імі індывідуальныя (асобныя, асабістыя) умовы, выдзяляючы больш здольных, больш спэцыялізаваных, больш працавітых. Сталін аж грыміць цяпер проці так яшчэ нядаўна пратэгаванай праз яго-ж самога сыстэмы так званай парасейску «ураўнілаўкі», пры якой усе работнікі, як кваліфікаваныя спэцыялісты таксама і чорнарабочыя, як лодыры, так і шчырыя працаўнікі, атрымлівалі блізу роўную плату. Не, крычаў у прамове Сталін: гэткае тлумачэньне камунізму ды сацыялізму — дурніна, карысная толькі для лодыраў, яно — «нязгоднае з думкамі Леніна ды Маркса», на якіх аднак-жа пазываліся таксама, калі ўводзілі сыстэму «ураўнілаўкі»...

Замест «камуністычнай кругавой адказнасьці» усіх на фабрыцы за яе лёс і працу, калі ўзапраўднасьці ніякай рэальнай адказнасьці-ж няма: падзеляная на тысячу «кавалачкаў», яна проста распыляецца ды ляціць па ветру! — Сталін трэбуе, каб была *адбудавана ізноў адказнасьць індывідуальная — (асабістая)* — кожнага за сваю працу, а адзінага кіраўніка за ўсю фабрыку. А такому кіраўніку — побач з адказнасьцяй — належыцца і найвышэйшая ўлада на фабрыцы... Кіраўнікамі-ж гэтымі кажа Сталін, камандзірамі фабрыкаў, калі няма адпаведных спэцыялістаў — камуністаў, павінны быць — і нэ-камуністы!.. Дык — ніякіх больш «калегіяў дырэктароў» на фабрыках — з неабходнымі ў тым ліку работнікамі, але — адзіны дырэктар! Характэрна, што Сталін у прамове абяцаў скасаваць і так званую «непрерывку», ці 5-дзённы — для кожнага работніка — «тыдзень» бясспыннай працы на фабрыках, не зважаючы на нядзелі дый іншыя сьвяты.

Сыстэма гэтая была зусім нядаўна ўведзена грозным дэкрэтам, уведзена сілком, але, як сцьвярдзіў цяпер сам Сталін, асталася толькі на паперы, а дзе й тасуецца, дык бязглузда ды шкодна для прадукцыі...

Далей у прамове Сталін сцьвярдзіў патрэбнасьць прыгарнуць да працы ў прадукцыі ўсе старыя фаховыя сілы інтэлігенцыі, даць ім належнае іх ведзе і працавітасьці месца і ўладу. А побач з тым — узгадоўваць запраўдную новую маладую тэхнічную інтэлігенцыю, без якой ня можа быць ніякага тэхнічнага поступу ў так патрэбнай для краю прамысловасьці, якую радавая ўлада мае намер разбудаваць у нячуванa шырокім размаху... А гэта асабліва патрэбна таму, што, ня маючы назьбіраных у кра «сродкаў» (Сталін пакуль што яшчэ старанна абмінае «страшное» слова капітал!), трэба будзе будаваць новыя вялізарныя варштаты і асяродкі прамысловай прадукцыі — на Урале, у Сібіры і шмат дзе інш, якія маюць жывіць дзяржаву, расьцярушыўшую ў камуністычных спробах — фінансавыя падрубы свайго быту...

Дый яшчэ шмат чаго цікаўнага нагаварыў ды наплянаваў у канчальны развал камуністычнай гаспадаркі ў СССР — камуністычны дыктатар работніцка-сялянскай дзяржавы. Але хопіць нам і гэтага. З усяго вышэй паданага відаць ясна, што самыя падставы камунізму — псыхолёгічныя, „этычныя“, палітычныя, гаспадарчыя і ўсялякія іншыя — трашчаць у самым груньце, у сваім карані. Замест нейкага бестварнага, жаўнерска-жывёльнага «калектыву», якому можна толькі загадываць мэханічна, пагражаючы палкай, але якога ня можна ўзгадоўваць маральна, калектыву, які заўсёды мусіць «раўняцца пад ніжэйшага», урэшце нават усемагутныя правадыры пад пагрозай усекраёвага развалу і правалу — пачулі патрэбу абапёрці новы лад ды новае будаўніцтва народнага і дзяржаўнага жыцьця *на ўзгадаваньні чалавечай асобы, на працы адказнай чалавечай адзінкі, якая толькі тады й можа стаць падставай грамадзкага ладу, калі захаваны ды шануюцца прынцыпова — яе сьвятыя правы чалавека і грамадзяніна.*

Праўда — да поўні гэтай сьведамасьці, да гэтага разуменьня чалавека, як маральнай асобы, як рэлігійнай самамэты і самацэннасьці, правадыром камунізму з Сталінам на чале — яшчэ далёка. Але тое, што толькі такая асоба мае поўнавартае значэньне і ў гаспадарчым творстве, што толькі такі маральна ўзгадаваны працаўнік здолее вывясьці зруйнаваны дарэшты вялізарны край з канчальнай катастрофы, гэта ўжо быццам ясна пачулі нават радавыя дыктатары, апосталы «эканамічнага матэрыялізму», якія «матэрыяльны чыньнік» ставяць заўсёды — побач з чалавечым стадам — калектывам — вышэй за ўсялякія духоўныя вартасьці ў сьвеце...

—

Такім чынам — на нашых вачох «пралетарская дзяржава» пагражае апынуцца... без пралетарыяту, які бяжыць з сваіх «палацаў працы» на „кулацкую“ вёску... А таксама — «эканамічны калектывізм» яўна рызыкуе пазбавіцца цалком, як сцьвердзіў Сталін, — і эканомікі і нават самога «калектыву»!.. Дык дзіва, што Сталін крута павярнуў назад: калі ня можа адратаваць самога камунізму, дык трэба адратаваць «хаця-б»... край з яго 200 міліёнамі насяленьня!.. Але першым чынам, зразумела-ж — трэба ратаваць саміх сябе — камуністычную ўладу...

Але вось у гэтым і ёсьць яўная супярэчнасьць, бо край пачаў яўна ўжо ратавацца сам — ад камунізму!

Жудасная статыстыка.

Толькі што вышла ў нямецкай мове кніжка, у якой аўтар падлічыў, колькі ўсяго ахвяраў забілі камуністычныя каты ў СССР.

Дык вось — агульная лічба ўсіх забітых толькі ад 1917 г. да 1923 г. дасягае 1 міліёну 765 тыс. 065 асоб.

Аўтар дае далей і падзел гэтых ахвяраў — паводле іх прафэсіяў ды становішчаў. Вось гэты сьпіс: 25 япіскапаў, 1215 сьвяшчэньнікаў розных вераў, 6575 прафэсараў і вучыцялёў, 8800 дактароў, 54.850 ахвіцэраў, 260.000 жаўнераў, 10.500 паліцыянтаў, 48.000 жандараў, 12.850 чыноўнікаў, 355.250 розных іншых інтэлігентаў: адвакатаў, пісьменьнікаў, студэнтаў і т. д., урэшце — *815 тысячаў сялян і 192 тысячы работнікаў.*

Трэба дадаць, што ўсе гэтыя лічбы ўзяты выключна з афіцыяльных публікацыяў радавай прэсы.

ПАЛІТЫЧНАЕ ЖЫЦЬЦЁ.

Польшча.

Новыя пляны ураду у справе украінскай і беларускай меншасьцяй (?).

Былы Львоўскі ваявода п. Наконечнікоф назначаны «віцэ-прэм'ерам». Газэты тлумачаць гэтае назначэньне — у зьвязку з рыхтаванымі быццам кіруючымі коламі грунтоўнымі плянамі перабудовы на новых падставах меншасьцёвых стасункаў у Польшчы. Перабудова гэтая быццам мае бліжэйшай мэтай паразуменьне з украінскай меншасьцяй напярэдадні дэцыдуючай сэсіі Рады Лігі Нацыяў (у верасьні), у часе якой будзе ўжо напэўна разглядацца справа ўкраінскіх скаргаў, выкліканых так зван. «пацыфікацыяй».

Але быццам акцыя ўраду мае шырэйшыя мэты ды захапляе наагул справу ўсіх меншасьцяў у шырокім дзяржаўным маштабе. Першым крокам на шляху гэтай акцыі была адстаўка мін. унутраных спраў ген. Складкоўскага, уславіўшагася сумна ў зьвязку з «пацыфікацыяй». Цяпер ўзяты з Львова ваявода Наконечнікоф, які мае стаць быццам на чале новага «міністэрства»(?) для спраў нац. меншасьцяў, беспасярэдня падпарадкаванага Прэм'еру. Далей маюць быць «скамасаваны» усе ўкраінскія ваяводзтвы ў адно, як і ўсе беларускія таксама ў адно. Такім чынам — з гэтых украінскіх і беларускіх земляў маюць быць створаны быццам «аўтаномныя (?) абшары» — якія ў бліжэйшай прышласьці мелі-б атрымаць нешта ў родзе «краёвых Соймаў»... Пакуль што — дзеля падрыхтаваньня гэтай вельмі паважнай, маючай вялізарнае значэньне для дзяржаўнай кансалідацыі Польшчы, справы, ды для стварэньня прыхільных настрояў сярод украінскага ды беларускага грамадзянства, якія чуюць сябе значна пакрыўджанымі, асабліва ў апошнія гады, — на становішча «украінскага ваяводы» мае быць назначаны ведамы прыяцель украінцаў, былы валынскі ваявода і міністар, п. Юзэфскі, а «беларускім ваяводай» мае быць п. Бэчковіч, толькі што назначаны ваяводай у Вільню.

Сколькі праўды ў гэтых усіх чутках і вестках, якія падае прэса, цяжка судзіць. У кожным разе трэба сцьвярдзіць, што найлепшы шлях да таго, каб прывязаць тую ці іншую меншасьць да дзяржавы, гэта шчыра і паважна паклікаць яе прадстаўнікоў да супрацоўніцтва ў дзяржаўнай працы на яе родным абшары, здаволіць асноўныя патрэбы яе грамадзянства, а перад усім — шчыра ўшанаваць чалавечую ды нацыянальную — духоўную асобу яе народу...

Калі ўсе праектаваныя рэформы маюць запраўды гэтыя мэты і падставы, тады можна сьмела прарочыць ім пасьпех — на агульную ды супольную карысьць Польскай дзяржавы ды нашага краю.

Перагаворы ўраду з правадырамі ўкраінскіх партыяў, як чутна, ідуць туга. Таму — у палітычных колах ідуць весткі, быццам — перад назначэньнем львоўскага ваяводы ўрад выступіць з важнай заявай у справе свае агульнай украінскай палітыкі. У гэтай заяве ўрад мае сцьвярдзіць, што перагаворы не дайшлі да скутку па віне ўкраінскіх правадыроў, а таму ўрад зьвернецца — „праз галовы партыйных правадыроў" — беспасярэдня да ўкраінскага грамадзянства... Толькі пасьля гэтага ўрад, назначыўшы новага ваяводу, даручыў-бы яму апрацаваньне праграмы ўкраінскай палітыкі — у паразуменьні з украінскім грамадзянствам.

Так даносяць газэты. Ізноў — што тут праўда, няведама.

Заграніцай.

Палітычныя варункі новай пазыкі Нямеччыне.

Нямецкі ўрад, атрымаўшы адсрочку на год чарговага ўзносу адшкадаваньняў, пачаў перагаворы аб новай пазыцы — у Амэрыцы, Англіі, Францыі і Бэльгіі. Але, калі прапануючы даць Нямеччыне адсрочку, Хувэр рашуча адкінуў усялякія „палітычныя варункі", якія хацела паставіць немцам — за мараторыум Францыя, дык цяпер нават Англія, а ня толькі Францыя высоўваюць дамаганьне, каб нямецкі ўрад — за атрыманыя ім пазыкі — даў пэўныя „палітычныя" гарантыі. Толькі вось Англія і Францыя неяк не паразумеліся адносна да зьместу гэтых „гарантыяў".

Англійскі міністар Гэндэрсон заявіў нямецкаму паслу, што „захады нямецкага ўраду аб пазыку будуць значна пасьпяшнейшыя, калі Нямеччына адложыць будаваньне другога браняносца дый зрачэцца злучэньня з Аўстрыяй"... А да таго ж дадаў, што „англійскі банкірскі сьвет дасьць пазыку толькі ў супалцы з Амэрыкай і Францыяй"...

Гэта значыць, што Нямеччына павінна будзе неяк лічыцца і з „палітычнымі варункамі", якія ставіць Францыя. Але-ж гэтыя варункі дык цалком „забіўчыя" для Нямеччыны. Францыя ставіць аж 5 варункаў:

1. Зрачэньне ўніі з Аўстрыяй; 2. прырачэньне, што ў працягу 12 гадоў, пакуль будзе цягнуцца сплата адсрочанай „раты", Нямеччына не павялічыць свайго ваеннага бюджэту; 3. распачацьце перагавораў у справе гандлёвага трактату з Францыяй; 4. рашучае абмежаньне з боку Нямецкага Банку раздаваньня пазыкаў і 5. Падпісаньне так зван. „Усходняга лёкарна", ці — прызнаньня нятыкальнасьці граніцаў Польшчы.

Уся нямецкая прэса рашуча адкідае гэтыя варункі — як францускія, таксама і англійскія. Ня кажучы ўжо аб правай ды цэнтровай і лібэральнай прэсе, нават і сацыялістычная прэса — піша, што „злучэньне Нямеччыны і Аўстрыі астанецца надалей супольнай мэтай нямецкага народу". А ў справе флёту дый наагул ваеннага бюджэту даводзіць, што гэткі варунак ня можна — на падставе нават Вэрсальскага трактату — ставіць аднэй Нямеччыне: гэта справа агульнаэўрапэйская.

Сацыялістычны „Наперад" піша, што нямецкія браняносцы будуюцца таму, што Усходняя Прусія адрэзана ад рэшты Нямеччыны, дык можа быць абаронена толькі з мора... Трэба, каб гэтыя справы былі ўрэгуляваны нейкім супольным „балтыцкім паразуменьнем", якое абмяжоўвала-б флёты — ня толькі Нямеччыны, але, і Англіі, і СССР і Польшчы...

Таксама адмоўнае становішча ўсей нямецкай прэсы ў справе прызнаньня граніцаў Польшчы.

Такім чынам — сумліўна, ці дойдзе да скутку гэтая новая пазыка Нямеччыны.

Сьмяротны бой Рымскага Папы з фашызмам.

Няменш, як сусьветны крызіс, займае ўвагу ўсяго сьвету, асабліва-ж каталіцкай яго часьці — нячувана вострая барацьба пам'ж Рымскім Папай і фашыстоўскай уладай.

Яшчэ нядаўна цяперашнія ворагі — барацьбіты так прыязна, здавалася, канфэравалі ды апрацоўвалі ў „сардэчным паразуменьні" знамянітую „лятэранскую ўмову", якая ўскрашала пахаваную ўжо гісторыяй самастойную „Папскую Дзяржаву", скасаваную італіянскімі незалежнікамі ў 1870 г.

Колькі тады ў прэсе абодвух прыяцеляў пісалася ўзаемных камплімэнтаў!..

Але цяпер, як сказана, вайна ідзе — не на жыцьцё, але на сьмерць...

З чаго-ж пачалася вайна?

Справа пачалася з таго, што Рымскі Папа — каб украпіць мацней каталіцкую царкву з увагі на пагрозу камуністычнага бязбожжа — арганізаваў так зван. „каталіцкую акцыю", ці — цясьнейшую дапамогу духавенству з боку сьвецкіх асобаў — у рэлігійным узгадаваньні грамадзянства і народу. Усюды ў каталіцкіх краёх пачалі закладацца арганізацыі „каталіцкай акцыі", асабліва ж сярод моладзі. Пачало рабіцца гэта і ў Італіі.

Але фашызм адразу неяк крыва пачаў глядзець на гэтыя „каталіцкія зьвязкі моладзі", якімі — удадатак — кіравалі ня духоўныя, але сьвецкія асобы, — бачачы ў гэтым зьявішчы адраджэньне даўно ўжо — ад самага нараджэньня фашызму ў 1922 г. — пахаваных партыяў апазіцыі... Бо-ж, як ведама, фашыстоўская партыя, як і камуністычная, ня церпіць у „сваім краі" ніякіх партыйных канкурэнтаў, дык зьліквідавала цалком ня толькі сацыялістаў, дэмакратаў і лібэралаў, але і так званых „пополяраў", ці „каталіцкіх людоўцаў", падобных да нашай „хадэцыі". Пачаліся прасьледаваньні гэтых зьвязкаў моладзі, калі яны адмовіліся далучыцца да фашыстоўскай партыі. Прэса пачала біць трывогу: „адраджаецца — пад крыльлем каталіцкага касьцёлу — нішто іншае, як — апазіцыя проці фашызму!"... Мусоліні пагразіў — што зачыніць зьвязкі каталіцкай моладзі дый наагул зьліквідуе ўсю „каталіцкую акцыю" ў краі. Ватыкан абурыўся, запратэставаў. Пачаліся перагаворы, якія йшлі, кульгаючы на абедзьве нагі, да апошняга часу Папа згадзіўся адсунуць ад „акцыі" сьвецкіх людзей, аддаўшы нагляд за зьвязкамі моладзі выключна духавенству — біскупам. Але тым часам барацьба яшчэ паглыбілася, бо-ж фашызм высунуў наперад даўно рыхтаваны лёзунг, што наагул узгадаваньне моладзі, гэта прывілей і абавязак дзяржаўнай улады, а значыць — фашыстоўскай партыі, якой у гэтай гал не цалком павінен падпарадкавацца каталіцкі касьцёл. Бо-ж моладзь — гэта скарб народу - дзяржавы, кіраўніком якіх ды ўзгадавальнікам моладзі ў ідэалах фашызму зьяўляецца фашыстоўская партыя! Быў нават уложаны так званы „фашыстоўскі сымболь веры", у якім заместа Бога, Хрыста, Касьцёлу пастаўлены дзяржава, Мусоліні і фашыстоўская партыя!.. У адказ на гэткі лёзунг папа толькі-што неспадзявана выдаў новую „энцыкліку" ці маніфэст, у якім нячувана рэзка засудзіў гэтыя зьвярына-ваенныя бязбожніцкія ідэалы фашызму, заявіўшы, што ніколі ды ні за якія зямныя скарбы ці тартуры дыябэльскія ня вырачацца правоў касьцёлу на ўзгадаваньне моладзі ў ідэалах хрысьціянскай рэлігіі. Фашызм папа назваў „адроджаным паганствам", якому, як даўней на зары нашай эры, абвясьціў „сьвятую вайну"...

Свой маніфэст Папа падрыхтаваў цішком, надрукаваў у сябе, выслаў у міліёнах экзэмпляраў у Парыж дый адтуль разаслаў па ўсім

Лекцыя гісторыі.

Гісторыя — вялікая вучыцелька. І народ, які мае багатую гісторыю, можа чарпаць з яе навуку, што і як трэба яму рабіць у тых ці іншых варунках жыцьця.

Гісторыя нашага адраджэнскага руху — ня лішне даўгая і ня лішне багатая. Але і з яе мы таксама можам зачарпнуць нямала карыснага і навучальнага для нас — у сувязі з нязвычайна цяжкім пэрыядам, пераживаным сягоньня ўсім беларускім народам абапал так-званае „Рыжскае мяжы", каторая падзяліла нашу Бацькаўшчыну на дзьве часьці: Усходнюю і Заходнюю. Вось-жа тая лекцыя гісторыі, якую маем на думцы, датычыць перад усім Заходняе Беларусі, інакш кажучы — жыцьця беларусаў пад Польшчай.

Калі прыпомнім рэвалюцыйны пэрыяд 1905—1906 гадоў, дык убачым, што беларусы, якія толькі-толькі пачалі стаўляць першыя крокі на шляху да свайго нацыянальнага адраджэньня, усе свае сілы кінулі тады на палітычную барацьбу з маскоўскім царызмам, глыбака веручы, што толькі перамога Рэвалюцыі адкрые для беларускага адраджэнскага руху шырокія магчымасьці разьвіцьця. Можна сказаць, што нават „прынцыповыя" культурнікі, якія па-за культурнай працай наагул не прызнавалі нічога, былі гэтак захоплены магутным рэвалюцыйным уздымам, што не адмаўляліся — калі не раскідаць асабіста рэвалюцыйныя праклямацыі, дык перахоўваць іх, перахоўваць аружжа, даваць прытулак рэвалюцыйным дзеячом, перасьледаваным паліцыяй, даваць грошы на рэвалюцыйную працу і г. д. І ўсе беларускія адраджэнцы, нікога ня выключаючы, прайшлі праз гэны рэвалюцыйны этап, стаўляючы няраз на карту і сваю асабістую свабоду, і нават жыцьцё, даючы гэтым доказ сваей ахвярнасьці для ідэі. А хто ў тыя часы ішоў у сялянскія гушчы з рэвалюцыйнай праграмай і праклямацыямі ў руках, той мог быць пэўны, што яго добра прымуць і — у патрэбе — укрыюць ад вока шпікоў і паліцыі. Гэткія настроі панавалі ў той час на Беларусі.

Рэвалюцыя, як ведама, аказалася пераможанай, сілы барацьбітоў, за волю ўсіх народаў Расейскае Імпэрыі — разьбітымі, а „стаўка на Рэвалюцыю", зробленая беларускімі адраджэнцамі, — праігранай. Якія-ж вывады зрабілі тады павадыры нашага адраджэнскага руху? Па якім шляху пайшлі?

Разумеючы, што няўдача Рэвалюцыі і жорсткая расправа з учасьнікамі яе, учыненая царскімі ўладамі, мусілі вытварыць у масах асаблівы псыхічны стан — стан дэпрэсіі, духовага прыгнечаньня і зьнявераньня ў барацьбяны, рэвалюцыйны шлях; разумеючы, што стан гэты ня мог хутка мінуць, і для рэвалюцыйнае акцыі на даўжэйшы час у масах грунту ня будзе, — павадыры беларускага руху пайшлі па шляху спакойнае — легальнае —

творчае культурна-нацыянальнае працы.

Перад усім тыя, хто йшчэ ня быў скампрамітаваны ў вачох уладаў рэвалюцыйнай дзеяльнасьцяй, — мусілі

выйсьці з падпольля.

І пачалася энэргічная, упорлівая праца над

нацыянальным усьведамленьнем масаў —

з аднаго боку, ды над

тварэньнем культурных цэннасьцяў —

з другога. Гэтыя цэннасьці былі ў вачох масаў найлепшым доказам таго, што і

варта, і трэба йсьці ўласным беларускім шляхам,

што і ў роднай мове можна здабываць скарбы культуры, якія раней беларусы атрымлівалі праз пасрэдніцтва палякоў ды расейцаў, што можна разьвіваць сваю нацыянальную культуру. А легальныя культурныя арганізацыі і ўстановы былі як-быццам яркімі маякамі, каторыя ў цемры палітычнае рэакцыі паказывалі беларусам гэны ўласны нацыянальны шлях. І закіпела беларуская культурная праца, гуртуючы навокал ідэі беларускага нацыянальнага адраджэньня ўсё болей і болей творчых сілаў, выцягваючы наверх і Купалу, і Коласа, і Багдановіча, і Гарэцкага, і Цішку Гартнага, і Гаруна, і Бядулю — і шмат, шмат

сьвеце, раней, чым ён зьявіўся ў друку ў Італіі, дзе быў адразу канфіскаваны Мусолінім...

Фашысты былі гэтым фактам зьбянтэжаны, як ад удару маланкі... „Папа, абураюцца яны вынес на сусьветны форум сваю „хатнюю спрэчку“ з фашызмам, паклікаўшы каталікоў усяго сьвету судзіць яго справу“... Прачухаўшыся, фашыстоўская прэса распачала кампанію, што называецца... І вось цяпер вайна ў самым разгары...

Сьпярша нават заеліся да таго, што Папа заявіў, што ня спыніцца перад тым, каб выехаць з Рыму зусім, ды перанясьці „Апостальскую Сталіцу“ у другі горад... Францыя зараз-жа запрапанавала яму востраў Корсыку... Гэтая пагроза быццам падзеяла: зразумела-ж, — Італія цягне з пабыту Папы на сваей тэрыторыі вялізарныя карысьці...

Чым скончыцца барацьба, паглядзім.

«Мараторыум» Хувэра прыняты Францыяй.

Пасьля доўгіх перагавораў францускі ўрад урэшце паразумеўся неяк з амэрыканскім дый прыняў новы „плян Хувэра“, які, як мы ведаем ужо, зьмяшчаецца ў тым, што Нямеччына звальняецца на цэлы год ад усялякіх сплатаў адшкадаваньняў паводле „пляну Юнга“, а „рата“ гэтага году раскладаецца на 10 гадоў, пачынаючы ад 1933 г. Францыя паставіла толькі рад фармальных варункаў, якія маюць мэтай захаваць прынцыповую нязьменнасьць (?) „пляну Юнга“. Францыя хацела скарыстаць з акалічнасьці дый за тыя „ахвяры“, якія яна нясе на карысьць Нямеччыны, патрэбавала розных „палітычных гарантыяў“. Напрыклад — адмовы ад злучэньня з Аўстрыяй, спыненьня збраеньняў, участцы — будаваньня новых браняносцаў, нават — прызнаньня граніц Польшчы... Але, як пішуць газэты, Нямеччына абмежылася толькі — пісьмом канцлера Брюнінга да амэрыканскага ўраду, у якім нямецкі прэм'ер, урачыста дзякуючы Амэрыцы за дапамогу ў цяжкім палажэньні краю, абяцае, што звольніўшыся — дзякуючы мараторыуму (адкладу сплаты чарговай раты) міліёны марак нямецкі ўрад ня будзе выдаваць на збраеньні, але ўжыве толькі на бюджэтныя патрэбы ды на барацьбу з крызісам.

Што датычыць нямецкай „падзякі“ Францыі за яе „ахвяры“ (да якіх Францыя была змушана Амэрыкай), дык нямецкі ўрад даручыў толькі свайму паслу ў Парыжу фон-Гэшу — перадаць копію (одпіс) гэтага пісьма нямецкага прэм'ера да Хувэра — францускаму міністру замежных спраў!

Француская прэса страшэнна абураецца за гэтую „няўдзячнасьць“ на нямецкі ўрад, закідаючы побач з тым Амэрыцы і Англіі, што тыя прызналі задавальняючай такую „палітычную гарантыю“ з боку Нямеччыны дый тым папсавалі ўсю акцыю францускай дыплёматыі... Найцікаўней, што гэта ўсе не перашкодзіла таму, што Нямеччына мае атрымаць у Францыі.. новую пазыку ў суме — 15 міліярдаў франкаў! У гэтай справе ў Парыж паехаў ужо старшыня Нямецкага Банку п. Лютэр. А датаго-ж быццам і Амэрыка прапануе Нямеччыне штосьці — 500 міліёнаў даляраў новай пазыкі... Гэтыя нямецкія пазыкі ў Амэрыцы — найспрытнейшы манэўр нямецкай дыплёматыі, які найлепш дапаможа Нямеччыне — звольніцца ў бліжэйшым часе цалкам ад сплаты адшкадаваньняў.

ГРАМАДЗЯНЕ!

Пішыце ў сваю газэту аб жыцьці нашае вёскі і гораду.

ДА ЛЁСУ БЕЛАРУСКАЕ ГІМНАЗІІ.

У сувязі з пагрозай ліквідацыі ўладамі Клецкае Гімназіі мы атрымалі наступныя матэрыялы аб гэтай глыбака балючай для ўсяго беларускага грамадзянства справе:

РЭЗАЛЮЦЫЯ

прынятая на агульным сходзе Бацькаўскага Камітэту Клецкай Беларускай Гімназіі 14-га чэрвеня 1931 году, у м. Клецку:

Заслухаўшы даклады Ўправы Камітэту і Дырэкцыі Гімназіі аб стане Гімназіі к канцу школьнага году і аб тым, што Гімназія з канцом школьнага году прызначана да ліквідацыі Кураторыюмам Віленскага Школьнага Вокругу, які без падачы якіх-бы то ня было матываў, паведаміў Управу Камітэту пісьмом ад 23-III г. г. № II-9218,31, — Агульны Сход Бацькаўскага Камітэту Гімназіі прызнае, што Клецкая Беларуская Гімназія за сем гадоў свайго шматпакутнага існаваньня даказала сваю жыцьцёвасьць і неабходнасьць для краю, што ўрад і польскае грамадзянства за ўсе 7 гадоў існаваньня гімназіі ня толькі ня прышлі з дапамогаю ёй, але праз увесь час існаваньня гімназія напатыкала з іх боку адны перашкоды, якія ставіліся на дарозе нармальнага разьвіцьця школы, што папярэджаньне Віленскага Кураторыюму аб тым, што ня дасьць канцэсіі на гімназію на 1931—32 шк. год, ні на чым не абаснавана і зьяўляецца вялікай крыўдай для бацькоў, якія вучаць сваіх дзяцей у гімназіі, а зачыненьне гімназіі будзе вялікай стратай ня толькі для іх, а і для ўсяго беларускага насельніцтва краю, а дзеля гэтага, уважаючы кожнага з сваіх сяброў, як і кожнага беларуса, за поўнапраўных грамадзян польскай дзяржавы, якія, сумленна выконваючы накладаныя на іх дзяржавай абавязкі, жадаюць карыстацца і прыслугоўваючымі ім правамі, даручае Ўправе Камітэту ў бліжэйшым часе выслаць да п. Куратара Віленскага Школьнага Вокругу, а ў разе патрэбы і да цэнтральных уладаў у Варшаве, дэлегацыю, якой і дамагацца прадоўжаньня канцэсіі на гімназію на далейшы час, а разам і забясьпечаньня быту гімназіі на роўні з другімі беларускімі гімназіямі. У склад дэлегацыі ўвайсьці двум прадстаўніком ад бацькоў, аднаму прадстаўніку Пэдагагічнае Рады Гімназіі, апрача таго ўпаважніць Управу папоўніць дэлегацыю прадстаўнікамі Цэнтральных Беларускіх Культ.-Прасьветных Арганізацыяў.

СПРАВАЗДАЧА

Дэлегацыі Бацькаўскага Камітэту Беларускае Гімназіі ў Клецку ў справе канцэсіі на Гімназію, выбранай на падставе пастановы сходу бацькоў дня 14-VI-31 г.

Дэлегацыя 25-VI-31 наперад зьвярнулася да Віленскай Куратoрыі. Дзеля таго, што Куратар быў выехаўшы ў Варшаву, дэлегацыю прыняў часова заступаючы Куратара Начальнік Малавескі. Ён заявіў, што нічагусенькі ня ведае аб прычынах, каторыя прымусілі Куратара наказаць, што канцэсія ня будзе прадоўжана. Тое самае адказаў заступаючы Начальніка Сярэдніх Школ — Візытатар Балінскі (самога Начальніка Сярэдніх Школаў у Вільні ня было).

З Вільні дэлегацыя паехала ў Варшаву да Пана Прэзыдэнта і Міністэрства Асьветы, спадзяючыся адначасна пабачыць у Варшаве і Віленскага Школьнага Куратара. Дзеля таго, што аб дэлегацыі ня было загадзя наказана і час у Пана Прэзыдэнта 26-VI-31 быў заняты, дык дэлегацыю прыняў Шэф Канцэлярыі Цывільнай. Выслухаўшы даклад дэлегацыі і прыняўшы мэморыял пан Шэф абяцаў прыхільна зрэфэраваць Пану Прэзыдэнту.

У міністэрстве дэлегацыю прыняў Начальнік Сярэдніх Школ. У гутарцы з ім дэлегацыя даведалася, што Міністэрству яшчэ нічога нядама аб пастанове Куратара ня даць канцэсіі Гімназіі. Ён абяцаў, што Міністэрства даведаецца аб прычынах недаваньня канцэсіі і справу разьвяжа справядліва. Пры гэтым зацеміў, што прычынаю недаваньня канцэсіі ня можа быць навуковая роўнь Гімназіі, калі сёлета ў Гімназіі візытацыі ня было. У Міністэрстве дэлегацыя таксама падала мэморыял.

Дзеля таго, што ў Варшаве Куратара дэлегацыя ўжо не застала, дык паехала назад праз Вільню, дзе і была 27-VI-31 прынята Панам Школьным Куратарам. На пытаньне дэлегацыі аб прычынах недаваньня канцэсіі на Гімназію Пан Куратар адказаў, што адзінай прычынай гэтага ёсьць нізкая навуковая і ўзгадавальная роўнь Гімназіі. Пан Куратар зацеміў, што хоць сёлета ў Гімназіі візытацыі ня было, але аб нізкай роўні ён ведае з справаздачаў візытатараў за папярэднія гады. Навуковая роўнь Гімназіі не магла палепшыцца, бо матэрыяльнае палажэньне яе аставалася благім. Ад мясцовых уладаў адміністрацыйных ён нічога благога аб Гімназіі ня чуў.

Дэлегацыя адказала, што ў апошнім школьным годзе быў лепшы склад вучыцялёў Гімназіі, дзе на дзевяць асоб пяць было з унівэрсытэцкімі дыплёмамі, чатыры іншых маюць права здаваць упрошчаны экзамен. Навуковая роўнь Гімназіі ў апошнім школьным годзе радыкальна палепшылася. З боку ўзгадавальнага ёй таксама нічагусенькі нельга закінуць. Усё акалічнае насяленьне паветаў: Нясьвіжскага, Баранавіцкага, Лунінецкага, Косаўскага і іншых Беларускае Гімназіі ў Клецку надзвычайна патрабуе. У ёй вучацца сялянскія дзеці, бацькі каторых прывозяць ім ежу ў Клецк. Дзеля гэтага немагчыма ім было-б вучыцца ў Беларускіх Гімназіях у Наваградку або ў Вільні і вялікая часьць краю беларускага асталася-б без беларускае сярэдняе школы. Зачыненьне Беларускае Гімназіі ў Клецку вельмі балюча адбілася-б як на мясцовым насяленьні, так і на цэлым беларускім грамадзянстве і народзе наагул. Беларускае грамадзянства, за ім і ўвесь беларускі народ зачыненьне Клецкае Гімназіі ўважалі-б як замах на ўсё беларускае жыцьцё. Дэлегацыя ўважае, што няма рацыі зачыняць Беларускае Гімназіі ў Клецку. З такім-жа самым правам, як Гімназія ў Клецку, маглі-б быць зачынены Беларускія Гімназіі ў Наваградку і ў Вільні. І напэўна па зачыненьні Клецкае Гімназі прышоў бы чарод на Наваградзкую або Віленскую, як па зачыненьні Радашкаўскай Гімназіі, цяпер Куратар хоча зачыніць Гімназію Клецкую.

Ня гледзячы на гэтыя довады дэлегацыі Куратар астаўся пры сваім паглядзе і радзіў гатавацца да ліквідацыі Гімназіі.

іншых талентаў, адразу паставіўшых беларускую адраджаючуюся літэратуру на ровень старых і высока разьвітых літэратур усіх народаў Эўропы. А адначасна зярняты нацыянальнае сьвядомасьці, кіданыя і ў сялянска-работніцкія масы, і ў душы падрастаючае народнае інтэлігенцыі, узыходзілі і красавалі, ажно пакуль ня прыйшоў вялікі 1917 год.

І тады плён усяе беларускае нацыянальнае працы дасьпеў і ярка выявіўся:

выявіўся ў

Першым Усебеларускім Кангрэсе ў Менску

ў канцы 1917 году і ў

акце 25 сакавіка 1928 году,

якім была абвешчана

дзяржаўная незалежнасьць Беларусі.

Гэты — мо' крыху задоўгі — выклад ведамых усім фактаў з гісторыі нашага адраджэньня сам сабой прыходзіць на памяць, азіраючыся на падзеі апошніх гадоў у нашым жыцьці пад Польшчай. І тут мы мелі мамэнт, калі павадыры беларускага руху, бачучы немагчымасьць змагацца за правы беларускага народу парлямантарнымі мэтадамі, наважыліся змабілізаваць усе актыўныя беларускія сілы дзеля яркага палітычнага выступленьня рэвалюцыйнага характару, якім і было стварэньне стотысячнае народнае арганізацыі —

Беларускае Сялянска-Работніцкае Грамады.

Вялізарны ўздым у масах у сувязі з грамадаўскім рухам можна прыраўнаваць толькі да таго ўздыму, які мы бачылі ў 1905 годзе. Але, як і тады, масавы грамадаўскі рух быў жорстка разгромлены, і — у сувязі з гэтым, а так-жа і з пэўнымі другімі чыньнікамі, — у беларускіх масах пачалася пара адліву — пара духовага прыгнечаньня, а то і демаралізацыі, маральнага раскладу і нізоў, і вярхоў грамадзянства.

Што-ж цяпер нам рабіць, па якім шляху ісьці, каб ратаваць наш народ ад пагражаючага яму поўнага заняпаду? Ці далей рэволюцыянізаваць масы, як да таго заклікаюць камуністы? Ці рабіць „незалежніцкія дэкларацыі“ для Эўропы і — чакаць, склаўшы руку, „лепшых часоў“, веручы, што доля і воля прыйдзе неяк сама? Ці мо' пайсьці па шляху тых адступнікаў і здраднікаў нашага народу, якія, маючы наўвеце асабістую карысьць, заклікаюць нас да „цалаваньня бота, што б'ець нам у зубы“?

Думаем, што ніводзін з гэтых шляхоў не вядзе да мэты, бо ніводзін з іх

нічога ня творыць.

А без тварэньня нацыянальнае культуры, без тварэньня ўсьцяж, кожны дзень і кожную гадзіну

беларускае нацыі — няма наагул беларускага пытаньня.

Астаецца адзін пусты назоў „Беларусь“ — без рэальнага зьместу. І зусім відавочна, што беларускія адраджэнцы мусяць ізноў узыйсьці на той шлях, па якім пайшлі ў свой час „нашаніўцы“, — шлях, каторы падгатаваў нам далейшыя яркія падзеі, зрабіўшыя Беларусь рэальнай палітычнай сілай, прымусіўшыя нават савецкую ўладу пайсьці на даволі далёкія, хаця толькі фармальныя ўступкі

беларускай дзяржаўнай незалежніцкай ідэі.

А што гэты шлях цяпер можа даць шмат багацейшыя вынікі, чым у часы чорнае расейскае рэакцыі пасьля 1905 году, — зарукай таму тое, што і сьведамасьць у беларускіх масах цяпер ужо шмат большая, і нашае культурнае багацьце вельмі ўзбагацілася, і палітычная праца розных беларускіх груп, стаўшаяся немагчымай у пэрыяд між Рэвалюцыяй 1905 году і Сусьветнай Вайной, — цяпер аканчальна ня можа быць спынена і, калі акажацца загнанай у падпольле, дык усё-ж будзе далей ісьці і разьвівацца ў сувязі з агульнай палітычнай кон'юнктурай Польшчы.

Кароткія навіны

— У СССР паехала значная група амэрыканскіх прамыслоўцаў—мілянэраў, якая мае намер грунтоўна пазнаёміцца з гаспадарчым станам краю. Быццам радавы ўрад мае вялізарныя пляны аб шырокім супрацоўніцтве амэрыканскага капіталу ў адбудаваньні гаспадарчага жыцьця ў СССР. Сталін у сваей прамове казаў нешта аб будаваньні новых вялізарных прамысловых асяродкаў на Урале, у Сібіры і інш, што ставяць у сувязь з гэтымі плянамі ды надзеямі на амэрыканскі капітал. Але Амэрыка, як ведама, ставіць адзін варунак —рашучае скасаваньне камунізму. Дык ці ня першай уступкай Амэрыцы і зьяўляецца ўвесь гэты «паварот назад» Сталіна?!.

— Японская апазыцыя страшэнна крытыкуе міністра замежных спраў за яго залішне лагодную палітыку адносна да Кітаю, а асабліва — да СССР.

Апазыцыя трэбуе рашучых крокаў, бо палітыка ўступак наражае Японію на шкоды і страты, а насамперш — на ўтрату былога дзяржаўнага «прэстыжу» (павагі) у Азіі, які перахапляе СССР.

— У Парыжы «цішком» ідуць перагаворы з прадстаўнікамі Радаў, як'я дабіваюцца ад Францыі пазыкі. Францускі ўрад быццам гатовы даць пазыку, але — пад варункам прызнаньня царскіх даўгоў. Такім чынам — «казка пра белага бычка» пачынаецца спачатку. Быццам радавыя дыплąматы «хочуць згадзіцца» на гэты варунак, але так, каб аб гэтым — не даведаліся іншыя крэдытары СССР па царскіх даўгох... Але-ж зразумелая рэч, што ўсё гэта — адна мана.

— Ведамы францускі публіцыст п. Бьенэмэ падае сэнсацыйную статыстыку пазычаных Францыяй мілёнаў за апошнія 8 гадоў. За гэты час Францыя выдала ўсяго пазыкаў на 6 міл'ярдаў франкаў. Здавалася-б, што хаця-б большая частка гэтых міліярдаў пазычана Францыяй сваім саюзьнікам: Польшчы, Румыніі, Югаславіі ды Чэха Славацыі. Але-ж дзе там! —Большую частку гэтых міліярдаў Францыя пазычыла Нямеччыне, Аўстрыі, Вэнгры і Баўгарыі, ці якраз — тым дзяржавам, якія былі ворагамі Францыі ў часе вайны! Біенэмэ піша, што ня можа проста сабе вытлумачыць гэтага дзіўнага факту.

— У часе апошніх выбараў у Баўгарыі камуністы (?) здабылі 26 мандатаў. Але парлямант, калі сабраўся ды пачаў правяраць мандаты, проста ўняважніў усе мандаты камуністычных па слоў, падзяліўшы іх паміж іншымі партыямі... Праўда — камуністы камуністамі, але усё-ж неяк залішне ўжо — «па балканску»!

— Літоўская апазыцыйная прэса падае, быццам у Літве мае быць урэшце скасавана ваеннае палажэньне, якое трывае бясспынна ад самога пачатку існаваньня Літоўскай Дзяржавы. Але ўрад мае перад тым выдаць рад законаў — аб.. „усіленай ахране", аб „наглядае над прэсай", аб саюзах ды сабраньнях.. Словам — як было ў царскай Расеі: касавалася „усиленная охрана", каб замяніцца на „чрезвычайную охрану" ці надаврот.. Дык так штогодна „касавалася", пакуль не працягнулася штосьці на цэлых 40 гадоў — да самага краху манархіі, якую мела спэцыяльнай мэтай „охранять".

— Ведамы правадыр індыйскіх мірных незалежнікаў Ганді апублікаваў ліст, у якім вінавацiць англійскія ўлады ў ламаньні ўрачыстай умовы з індусамі, падпісанай у Дэлі. Умова мела тымчасовы характар і мела мэтай — стрыманьне з абодвух бакоў ад усялякіх крыўдных для другой стараны крокаў — пакуль будзе апрацавана новая канстытуцыя для Індыі. „Хай англійцы ведаюць, піша Ганді, што мы, індусы будзем сумленна трымацца ўмовы, пакуль нас не разьвяжа ад яе Камітэт нашага Нацыянальнага Кангрэсу, які ведама-ж зробіць гэта няўхільна, калі пабачыць, што англійская старана ломіць умову".

— У Нью-Іорку арганізаваны камітэт для барацьбы з бальшавізмам, які мае вясьці прапаганду гаспадарчага ды палітычнага байкоту С.С. С.Р. У склад камітэту ўвайшлі найвыдатнейшыя палітыкі, фінансісты, банкіры ды прамыслоўцы Амэрыкі. Камітэт мае дабівацца поўнай забароны гандлю з СССР амэрыканскім грамадзянствам.

— Нямецкі прэм'ер Брюнінг выслаў спэцыяльнае пісьмі да Мусоліні, дзякуючы італіянскаму ўраду за падтрыманьне „прапазыцыі Хувэра", якая адратавала Нямеччыну ад фінансавага краху. За гэтае пісьмо нямецкія сацыялісты ў сваім органе страшэнна лаюць канцлера Брюнінга, давоадзячы, што — калі каму дзякаваць, дык ужо першым чынам Францыі ды Англіі, якія запраўды пазбавіліся вельмі значных сумаў з адшкадаваньняў, пакінуўшы іх Нямецкаму бюджэту. Але Італія зусім такіх „ахвяраў" не прынясла. Сацыялістычны орган тлумачыць гэтую падзяку Мусоліні жаданьнем прэм'ера зрабіць прыемнасьць... нямецкім фашыстам, — называючы „дзяцінаю гэткую палітыку".

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ

З нашага жыцьця.

(м. Смаргоні, Ашмянскага павету).

Нашае сялянскае жыцьцё ў сучасны мамэнт вельмі цяжкое. Праўда, гаспадаркі, зруйнаваныя вайною, у большасьці ўжо паадбудоўваліся, але нязмерныя жыцьцёвыя і падаткавыя цяжары, якія цяпер кладуцца на плечы селяніна, ніяк не даюць яму свабодна дыхнуць. Аж жах бярэ, калі толькі падумаеш, што трэба набыць нейкую рэч з вопраткі або абутку пры даражыні апошніх, а таннасьці збожжа — галоўнага сялянскага прадукту збыту. Каб зрабіць боты ці пальто — трэба 30—40 пудоў жыта).

Гэтае ненармальнае ў нашым жыцьці зьявішча ёсьць тым балей прыкрым, што не прадбачыцца ніякага выхаду, што жыцьцё селяніна што раз горшае. Пры гэтым сяляне чуюцца прыгнечанымі ня толькі фізычна, але й духова, што ёсьць трагэдыяй у беларускім жыцьці наагул. Хіба-ж кожнаму вядома, якую вартасьць мае народ, стоячы нізка духова. Перад гэтым ужо моўчкі прайсьці нельга, з гэтаю праявою як-мага трэба змагацца. Мне здаецца, што гэта ляжыць на абавязку нашае сьвядомае моладзі. А сродкам на гэта ёсьць культурна - асьветная праца, якая ўжо не адзін народ вывяла з сацыяльнага і духовага заняпаду.

Змагар.

Водгук забастоўкі ў Беластоку.

Два тыдні таму назад фабрыкант Пачыбуцкі, маючы фабр. пры вул. Слонімскай у Беластоку, паведаміў работнікаў, што хоча сарваць 20 прац. заработнай платы работнікам з нҗведамых прычын. Работнікі на паданую прапазыцыю фабрыканта ня прысталі, і ў абароне агульнага цэньніка на дзень 8-га ліпня б. г., у па азуменьні з работнікамі ўсіх фабрык у Беластоку, — салідарна прысупілі да агульнай заб стоўкі. Фабрыкі сталі, а ўсе работнікі ў лічбе да 6000 чалавек — сабраліся ў памешканьні П Н. С. і на падворку чакалі вынікаў канфэрэнцыі кам тэту бастуючых у Інспэктара Працы.

На скліканую канфэрэнцыю камітэтам бастуючых у Інспэктара Працы фабрыкант сароміўся прыйсьці, але. дзякуючы ўладам, яго прымусілі зьявіцца да Інспэктара Працы. Пад націскам ваяводства і з прычыны запл чанай кары (1000 злотых) за няслушны выбрык свой, фабрыкант быў прымушаны прыняць усе дамаганьні, выстаўленыя камітэтам бастуючых. У выніку чаго як камітэт бастуючых, а фабрыкант з свайго боку ніжэй паданае прынялі і падпісалі:

1) Спыненьне забастоўкі з днём 9 ліпня і прыступленьне да працы ўсіх бастуючых.

2) Урэгуляваньне агульнага цэньніка.

3) Забясьпечаньне работнікам выпрацаваньня на фундуш беззработных.

4) Выдаленьне з працы ўсіх штрэйк-брэхераў, каторыя сталі за поўцаны працаваць на месцы бастуючых.

Забастоўка прайшла спакойна.

К. С.

ХРОНІКА

— У Таварыстве Беларускае Школы. Ад арышту сяброў Галоўнае Управы ў кастрычніку мінулага году слабеючая з кожным годам—дзякуючы камуністычнай праваклацыі — праца Т. Б. Ш. зус м прыпынілася. Праўда, уцалеўшыя ад спраравакаваных камуністамі арыштаў сябры Галоўнае Управы і Нагляднае Рады, па прыкладу 1928 году, паклікаўшы прадстаўнікоў Акруговых Управ (таксама ўцалеўшых..), утварылі Дачасную Паўнамоцную Камісію, заданьнем якое было склiканьне Агульнага Зьезду дзеля выбару цэнтральных органаў Т-ва. Д. П. Камісія існавала нядоўга: у канцы сьнежня былі звольнены з вастрогу некаторыя сябры Галоўнае Управы і перанялі ізноў у свае рукі кіраўніцтва Т-вам. У выніку іх дзейнасьці ў лютым с. г. адбылася паўторныя арышты сяброў цэнтральных органаў Т. Б. Ш. Тады Д. П. Камісія змушана была ізноў узяць на сябе абавязкі Галоўнае Управы. Аднак, віленскае старостава адмовілася гэтым разам прызнаць Камісію паўнамоцным органам Т-ва.

11 ліпня с. г. Т.Б.Ш. перанясла новы ўдар: як падае „Kur. Wil.", у памяшчэньні Дачаснае Паўнамоцнае Камісіі палітычная паліцыя, па загаду пракуратуры, зрабіла вобыск, які трываў некалькі гадзін, пры чым узяты былі кнігі Т-ва і рад дакумэнтаў. Адначасна былі арыштаваны 4 сябры Т-ва, прозьвішчаў якіх полская прэса не падае. З свайго боку „Kur. Wil." інфармуе, што арышты зроблены польскімі ўладамі дзеля таго, каб „ачысьціць" яго ад камуністычных уплываў і гэтак даць сябрам Т-ва вясьці запраўды культурную працу... Мы аднак думаем, што дзеля такое „дапамогі" Т-ву больш карысным было-б... спыненьне тых перашкод, якія робіць адміністрацыйная ўлада на мясцох чыста культурным пачынаньням сяброў Т-ва! Тады напэўна ня было-б у Таварыстве месца для „камунізаваньня", ды ня было-б патрэбы ў „ачышчальных" арыштах.

— „Іскры Скарыны". Шэсьць гадоў таму назад беларуская студэнцкая моладзь у Празе заснавала „Беларускае (Крывіцкае) Культурнае Т-ва імя Фр. Скарыны", каб гэтым адзначыць 400-леццье закладзінаў Скарынай першае друкарні ў Вільні. Аднак, толькі цяпер — у ліпні 1931 году — Т-ва выявіла сваё жыцьцё выпуснам № 1 свайго часопісі пад назовам „Іскры Скарыны". Адзначаючы гэтае выяўленьне актыўнасьці нашае моладзі загран цай, падаём тут толькі кароткую заметку аб „Іскрах" і да зьместу вернемся ў наступным нумары.

У „Іскрах Скарыны" бачым — сьледам за заметкай „Ад Рэдакцыі" — наступныя стацьці: „Культурнае будаўніцтва новай Беларусі" — Т. Грыба, „Аб найбалючэйшым» — Франука Грышкевіча, «Месца і значэньне Францішка Скарыны ў сучасным беларускім вызвольна-адраджэнскім руху» (пачатак) — д-ра Тамаша Грыба.

Часопісь друкуецца рэфармаванай лац'нікай. Падпіска на год каштуе 30 чэскіх карон (10 зл.). Адрэс: Fr. Hryszkiewicz. Praha XIII. Tyrszowa ul. cz. 44-III u pi Czerne. Czechosłovacja.

— Карэспандэнцыю для Беларускага Студэнцкага Саюзу, Урад Б. С. С. просіць высылаць на наступны адрэс: Białoruski Związek Akademicki Wilno I, skrytka pocztowa № 113.

— Падзяка. Урад Беларускага Студэнскага Саюзу гэтым выражае шчырую падзяку Дырэкцыі Віленск е Беларускае Гімназіі за бязьплатны дазвол на зладжаньне ў сялі Гімназіі дн. 20-VI-31 спэктакль-вечарыны Б. С. С.

Адначасна Урад Б. С. С. шчыра дзякуе артыстам і ўсім, хто браў удзел у ладжаньні тае-ж вечарыны. За старшыню Яз. Клагіш. Сакратар Н. Гаўрыльчанка.

— Дэманстрацыі безработных у Вільні. У мінулым тыдні ў Вільні мелі месца масавыя дэманстрацыі безработных. Сьпярша некалькі сотняў безработных, сабраўшыся пад магістратам, увайшлі ў сярэдзіну гмаху, занялі ўсе калідоры, пасьля выслалі дэлегацыю да прэзыдэнта места, якая рашуча патрабавала, каб магістрат даў працу ці хлеб.

Калі галава абяцаў даць працу 100 безработным, уся таўпа спакойна разышлася.

Праз некалькі дзён 6 VII — таўпа да тысячы чалавек пайшла з пляцу пад ратушам паходам да ваяводства. Паліцыі не ўдалося затрымаць паходу. Ваявода прыняў дэлегацыю, якая падала яму мэмарыял аб цяжкім палажэньні безработных, просячы працы ці хлеба. Ваявода адказаў, што на ўсю 1000 безработных у яго ня хопіць грошаў, што можа даць працу толькі 150... Калі дэлегацыя перадала гэты адказ усяму збору, сярод таўпы пачалося хваляваньне. Побач з рознымі крыкамі з таўпы паляцелі ў паліцыянтаў каменьні (якраз пад гмахам на вул цы рэпэраваўся брук)... Урэшце — пасьля запраўднага бою — конная паліцыя ўдалося разагнаць таўпу. Некалькі паліцыянтаў ранена, коні—таксама. Поўна-ж ранена і некалькі безработных, а некалькі дзесяткаў з іх арыштавана.

На другі дзень, 7-VII ізноў таўпа сабралася пад урадавай «біржай працы» на вул. Субач, каб ісьці пад ваяводства, але паліцыя не пусьціла, ізноў арыштаваўшы некалькі «агітатараў».

У выніку дэманстрацыяў 21 безработны аддадзены пад суд. Рэшта арыштаваных звольнена.

Бібліографія.

„Родная мова" № 6.

Вышла з друку — з вельмі значным спозьненьнем — 6-тая кніжка — за Студзень—Сакавік — месячн ка, пасьвячонага пытаньням беларускае мовы і выдаванага доктарам філёлёгіі Я. Станкевічам — з дапамогай Міністэрства Асьветы.

Зьмест: Артыкулы: 1. Д-р Я. Станкевіч — Беларуская вымова царкоўна-славянскага пісьма, 2. Брач. Скарын ч — Напто і як зьбіраць географічныя і асабовыя назовы беларускія; 3. Д-р Я. Станкевіч — Слоўнічак.

Крытыкі і рэфэраты: 4. Б. Тарашкевіч. Беларуская Граматыка для школ. (Брач. Скарыны). 5. Р. Астроўскі, Беларускі Праваліс (С. Я.). 6. С. Станкевіч. Проф. Ніч аб белар. уплывах на польскую мову. 7. Беларускія асаблівасьці ў баўгарскай мове. 8. Г. Ильинский. К вопросу о происхождении названия „Белая Русь" (С. Я.) 9. Е. Карский. К истории белорусск. языка в XVII ст. (С. Я.). 10. І. Кузмин. Матеріалы для изучения городов Велижск. уезда (С. Я.).

Рэдактар-выдавец: М. СІНЯЎСКІ. Друкарня А. ДВОРЖЭЦА, Вільня, Завальная вул. № 32.